

С. О. Гурбанська,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ЯК МАРКЕР ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ В КОНТЕКСТІ ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті розглянуто інтертекстуальність постмодерністського художнього дискурсу в контексті лінгвосеміотичних досліджень. Узагальнено й систематизовано різні наукові підходи до визначення інтертекстуальності як текстової категорії, що займає одне з центральних місць серед інших категорій тексту. Розглянуто постмодерністський художній дискурс як особливий смисловий осередок інтертекстуальних зв'язків. Виявлено, що інтертекстуальність змінює уявлення про художні тексти як гомогенні структури, натомість запропонувавши їхню розуміння як гетерогенних структур.

Ключові слова: постмодернізм, постмодерністський художній дискурс, художній текст, інтертекстуальність, семіотичний простір.

INTERTEXTUALITY AS A MARKER OF POSTMODERN LITERARY DISCOURSE IN THE CONTEXT OF LINGUO-SEMIOTIC STUDIES

In this article intertextuality of postmodern literary discourse in the context of linguo-semiotic studies is viewed. Various scientific approaches in identifying intertextuality as text category which occupies one of central places among other categories of the text are generalized and systematized. Postmodern literary discourse is studied as a peculiar semantic cell of intertextual connections. The paper highlights that intertextuality modifies works of fiction presentation as homogeneous structures, offering their understanding as heterogeneous structures in exchange.

Postmodern literary discourse is a unique phenomenon of national and world culture. It is marked by intertextuality in all its possible manifestations. If intertextuality describes the literary text by refusal from the focus on originality, the postmodernism itself as a cultural phenomenon of the literary process exempts the artistic text from overtext determinants, tagging it with an autonomous status and bringing to the fore «death of the author» (Bart 1989) (blurring the category of authorship). Literary texts of postmodernism operate in a particular linguocultural area – in semiosphere of national and world culture: referring to the fund of existing texts, writers of postmodern literature find in it impulses for their own creative work – they create new texts, in which pretexts are transcoded. Intertextual connections provide the unity of the literary text linguistic structure.

Key words: postmodernism, postmodern literary discourse, work of fiction, intertextuality, semiotic space.

ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТЬ КАК МАРКЕР ПОСТМОДЕРНИСТСКОГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО ДИСКУРСА В КОНТЕКСТЕ ЛИНГВОСЕМІОТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

В статье рассмотрена интертекстуальность постмодернистского художественного дискурса в контексте лингвосеміотических исследований. Обобщены и систематизированы различные научные подходы к определению интертекстуальности как текстовой категории, которая занимает одно из центральных мест среди других категорий текста. Рассмотрено постмодернистский художественный дискурс как особое смысловое средоточие интертекстуальных связей. Раскрыто, что интертекстуальность изменяет представление о художественных текстах как гомогенных структурах, взамен предложив их понимание как гетерогенных структур.

Ключевые слова: постмодернизм, постмодернистский художественный дискурс, художественный текст, интертекстуальность, семиотическое пространство.

Постмодерністський художній дискурс відтворює ризоматичну модель світу з її міфопоетичністю, фрагментарністю, ірраціональністю, гіперсимволічністю, амбівалентністю, а також інтертекстуальністю, що посідає «почесне місце у постмодерністському світобаченні серед інших прийомів, стратегій, концептів, якими постмодернізм виокремився в літературному процесі» [15, с. 4]. Ця текстова категорія є визначальною в організації постмодерністського художнього дискурсу: вона створює особливий семіотичний простір, у якому культурні знаки співвідносяться з фоновими знаннями та специфікою мовної свідомості.

Поняття інтертекстуальності є невіддільним від поняття текстуальності. І на рівні форми, і на рівні змісту тексту, вказує Н.В. Петрова, інтертекстуальність є провідною категорією текстотворення, що є доказом положення про інтертекстуальність як єдиний семіотичний закон [10]. Людська комунікація, на думку О.С. Переломової [9, с. 8], опосередкована текстами, котрі формують семіотичний універсум, у якому функціонує, розвивається та зберігається окремий етнос і вся цивілізація в цілому. Лінгвістичне вивчення тексту, завданням якого є виявлення і мовного інвентаря, і співвідношення власне мовних та позамовних чинників у створенні того чи іншого мовного твору, є різноаспектним. Одним із напрямів такого аналізу є теорія дискурсу. Дослідниця слушно наголошує: «Смисл тексту можна розуміти лише взявши до уваги увесь дискурс, у який вміщений цей текст» [там само, с. 3].

Ж. Женетт зазначає, що цільне бачення літературного поля – це «дуже глибока за своїм змістом утопія, і марно вона наділена такою привабливістю: адже література – це не просто зібрання творів, незалежних один від одного процесом випадкових та ізольованих зіткнень; вона є зв'язним цілим, однорідним простором, усередині якого твори взаємодіють та взаємопроникні; вона сама є пов'язаною з іншими і є частиною простору культури, де її власна значимість залежить від цілого. У цій своїй подвійній якості вона підлягає структурному вивченню – всередині і ззовні» [6, с. 175].

Хоча останнім часом і спостерігається загальна тенденція вивчення тексту як інтертекстуального явища і у вітчизняній, і в зарубіжній науці, проте відмічається недослідженість постмодерністського художнього дискурсу в інтертекстуальному аспекті. Художні тексти найбільш показово віддзеркалюють текстотвірні тенденції постмодерної літератури, кризу ідеологічної системи та зміну ієрархії цінностей, а відтак і творення гібридних художніх форм з його продукуванням незвичних способів письма й маніфестації художніми текстами актуальної проблематики. Для інтертекстуалістів важливими є «тотожність і відмінність, семантика нового підпорядковує собі старий сенс, оволодіння є освоєнням, і вирає те, що нове: а все ж ті, хто чують у новому відлуння старого, не можуть заткнути вуха: поліфонія домагається вияснення, звуки повинні бути заново гармонізовані в читанні» [8, с. 343].

Інтертекстуальність, за спостереженнями М. Шаповал, «завжди була надзвичайно поширеним художнім явищем, більшість її форм виникли та процвітали задовго до постмодернізму, а теоретично осмислюватися почали, хоча і в інших термінах, задовго до постструктуралістських філософських перебудов. Тому інтертекстуальні прояви завжди можна прочитувати подвійно: і як специфічні прикмети постмодернізму, і як вияв позачасовості мистецтва, і як оригінальність, і як причетність до традиції» [15, с. 4]. Варто враховувати й те, що постмодерністська інтертекстуальність принципово відрі-

няється від допостмодерністської. Виходячи з мети й завдань, яким інтертекстуальність підпорядкована, виокремлюють два основні критерії відмінностей: 1) розмивання категорії авторства і 2) відмова від орієнтації на оригінальність: «По-при розбіжності у визначенні терміна «інтертекстуальність»... доцільно вживати його саме в широкому смислі, а термін «постмодерна інтертекстуальність» для позначення специфічної особливості (але не прийому) поезики постмодернізму, що набуває більш глибоких і додаткових смислів та інтерпретацій у порівнянні з інтертекстуальністю минулих століть, головним чином саме завдяки відкриттю цього явища» [2, с. 122]. Постмодерністський художній дискурс, наголошує Ю. Андрухович, «перейнятий майже виключно цитуванням, колажує, монтажує, паразитує на текстах попередників; абсолютизує гру заради гри, виключивши поза дискурс живу автентичну оповідь (нарративу), переживань і настроїв... заграє з масовою культурою, демонструючи несмак, вульгарність... руйнує ієрархію, підмінює поняття, позбавляє сенсу, розмиває межі, бере слова в лапки, хаотизує й без того хаотичне буття» [1, с. 15].

У межах постмодерністського художнього дискурсу інтертекстуальність розглядається нами як феномен, урахування якого є запорукою розуміння смислу художнього тексту. Ця текстова категорія займає одне з центральних місць серед інших категорій тексту (інформативність, когезія (внутрішньотекстові зв'язки), континуум (часовий і просторовий), ретроспекція і перспекція, завершеність, автосемантика, подільність, інтеграція, підтекст, модальність тощо).

О.С. Бразговська вказує: «Міжтекстові взаємодії не можуть бути пояснені причинно-наслідковою залежністю одного тексту від інших і, як наслідок, зводиться (у практиці інтерпретації) до виявлення так званих «джерел». Питання інтерпретації семантичних і структурних відношень між текстами передусім дотичне до проблеми творення смислів і в просторі окремого тексту, і в просторі культури загалом» [3, с. 58]. Інтертекстуальність як вихідний принцип текстотворення виражається не лише на міжтекстовому, а й на внутрішньотекстовому рівні; вона є структурною ознакою художніх текстів літератури постмодернізму, яка забезпечує прирощення смислу художнього твору, формуючи в такий спосіб його історико-філологічний контекст. Уведення в текст фрагментів з інших текстів, зокрема особливості функціонування інтертекстів та інтертекстуальних зв'язків визначаються стратегією автора. При цьому володіння фоновими знаннями (історичні, соціальні, культурні, географічні тощо) сприяє адекватному сприйняттю художнього тексту. Інтертекстуальні зв'язки, на думку А.Р. Габідулліної, «поєднують дві картини світу – попереднє (колишнє, старе) розуміння будь-якого лінгвістичного явища та його теперішнє (нове) розуміння» [5, с. 18].

Міжтекстова та міжсуб'єктна проєкції є основними напрямками, у яких відбувається «розгерметизація» тексту. Якщо вертикальна проєкція, на думку В.С. Чернявської, орієнтує текст на інші давні й сучасні тексти, то горизонтальна проєкція є відображенням діалога автора й адресата як основних антропоцентрів тексту. У першому випадку йдеться про інтертекстуальність у її звичному розумінні; комбінація конкретних текстових нашарувань створює семіотичне напруження, що призводить до утворення додаткових значень. Натомість друга проєкція лежить в основі закладеної автором програми рецептивних дій, які оптимізують текстове сприйняття [14, с. 24–25].

В аспекті функціональності І.П. Смирнов [12] виокремлює: 1) реконструктивну інтертекстуальність (сам твір вказує на реальний претекст); 2) конструктивну інтертекстуальність (автор розкриває паралелізм попередніх текстів, розкодує їхню семантичну спорідненість); 3) змішаний тип реконструктивно-конструктивної інтертекстуальності (у цьому типі комбінуються обидва попередні типи міжтекстових зв'язків).

Поняття семіосфери, семіотичного простору, культурної пам'яті Ю. Лотман безпосередньо пов'язує з феноменом міжтекстових зв'язків, переакцентуючи увагу від вивчення прагматики й структури тексту на дослідження його комунікативного аспекту. Учений розуміє спілкування широко – і як обмін інформацією між адресатом і адресантом, та як контакт між текстом і читачем, культурною традицією і аудиторією, текстом і культурним контекстом. Текст визначається як текст усієї культури, що розпадається на ієрархію «текстів у текстах» [7, с. 72]. Відтак, абсолютно ізольованим текст бути не може, оскільки відчуває потребу в іншому тексті для того, щоб увійти в культурний простір: вилучення тексту з культури призводить до невідвереного знищення його природи.

Окреслюючи головні принципи теорії історико-літературного процесу, варто зазначити, що будь-яка нова художня форма використовує елементи попередніх форм, у такий спосіб надаючи їм нових імпульсів і перетворюючи на частини власної будови. Зв'язок літератури вбачається з усім культурним контекстом, а не лише з окремими літературними текстами. У цьому річці варто наголосити, що вивченням міграції сюжетів і мотивів у світовій літературі займався О.М. Веселовський: учений констатував паралелізм між текстом, пам'яттю і культурною традицією [4]. Розглядаючи специфіку художньої інтертекстуальності в ідеологічному, семіотичному й комунікативному аспектах, інший дослідник – І.П. Смирнов застерігав, що цей феномен не можна зводити до діалога, який відбувається між двома відправниками. Художній текст не діалогічний, а трансдіалогічний – він лише відсилає до діалога або ж квазидіалога [12].

Процеси інтертекстуальності стали предметом теоретичної рефлексії лише у другій половині ХХ ст., проте, на думку М. Шаповал [15, с. 19], це аж ніяк не лімітує виникнення і функціонування самого феномена інтертекстуальності в цей період з огляду на те, що будь-яке осмислення культури в термінах цієї самої культури так чи інакше відбувається через міжтекстові зв'язки, багатство й різноманітність яких є ціннісним критерієм художніх творів. При цьому причетність до культурного простору через інтертекстуальність може бути і маніфестацією престижного знайомства авторів з досяжним для них семіотичним спадком, і певною авторською стратегією, що спрямована на досягнення задоволення від читання.

Будь-яка теорія літератури, зазначає І.П. Смирнов [12, с. 67], ґрунтується на припущенні, що різні тексти порівнюються один з одним на підставі якоїсь спільної ознаки. Досі порівняння текстового матеріалу мислилося переважно як опосередковане медіаторами. Подібність текстів пояснювалася близькістю супутніх їх творенню соціально-історичних умов, збігами у психічних структурах, якими характеризуються особистості авторів, або ж антропологічними константами, що первісно притаманні людській свідомості і виявляються незалежно від місця й часу створення літературного твору. Якщо погодитися з думкою, що медіація лежить в основі міфотворення, то варто визнати, що поточні теорії літератури містять у собі релікти міфу. Таким чином, інтертекстуально повернута теорія літератури взяла б за точку відліку неопосередкований медіаторами контакт між літературними творами, звільнивши б моделювання художнього мислення від міфогенного спадку.

Справжнім, більш того – єдиним первісним значенням тексту, стверджує М. Ріффатер, є те значення, яке вкладали в нього його перші читачі (безвідносно до того, чи збігається воно з авторським наміром, чи ні). Саме реакції перших читачів дозволяють побачити первісне значення тексту. Зрозуміло, що цілковите відновлення коду сприйняття перших читачів не є можливим, оскільки знання про їхні реакції є завжди фрагментарним [11, с. 34]. Відзначаючи зростання розриву між незмінним кодом твору та змінним кодом нових читачів тексту, учений наголошує на тому, що цей розрив призводить до подвійного прочитання, зокрема подеколи дослідникові доводиться констатувати глибокі зміни мовного коду, що уне-

можливіють подвійне прочитання тексту. Відтак, неподоланною стає прірва між текстовим та мовним кодами, і, як наслідок, мертвіє текст [там само, с. 30]. При цьому варто уваги є думка Ю. Лотмана: «Текст, що пропускається крізь код традиції, – це текст, що пропускається крізь якісь інші тексти, котрі виконують роль інтерпретатора. Але оскільки художній текст не може, у принципі, однозначно інтерпретуватися, то тут деяка множина тлумачень пропускається крізь іншу множину, що призводить до нового стрибка можливих інтерпретацій та нового прирошування смислів» [7, с. 210].

Оскільки на зміну класичній літературознавчій концепції приходить новий спосіб прочитання тексту в аспекті інтертекстуальності, котрий відкриває, що «тексти не є цільними й непроникними, а будуються як плетиво, де кожне волокно взяте з єдиного універсуму, в межах якого містяться тексти міфів, історії, філософії, культури, – то разом із цим прочитанням приходить і нова аксіологічна ієрархія, де орієнтація на оригінальність і новизну зміщується на інший рівень» [15, с. 13]. У літературному творі формується складний міжтекстовий комунікативний простір завдяки смисловим асоціаціям з текстами-попередниками. Сукупність інтертекстуальних елементів (цитати, крилаті вирази, алюзії, ремінісценції тощо) утворює єдиний інтертекст, який забезпечує динаміку загальної текстової семантики, структурно-смислової цілісності тексту.

Інтертекст робить можливим уведення до тексту або певної думки, або ж конкретної форми представлення цієї думки, що об'єктивована до існування цього тексту як цілого; він створює подібність тропеїчних відносин на рівні тексту при породженні конструкцій «текст у тексті» і «текст про текст». Таким чином, завдяки інтертексту, зазначає Н.О. Фатеева [13, с. 37], цей текст вводиться до більш широкого культурно-літературного контексту. Виявляючи інтертекстуальні зв'язки, необхідно звертати увагу на такому зауваженні: «Оскільки навколо тексту завжди існує мова, яка вміщує в собі уривки різноманітних культурних кодів, формул, ритмічних структур, то смисловими зв'язками буквально пронизано все: і щоденне спілкування, і мова публіцистики, і масової інформації. Тому необхідно розрізняти інтертексти літературні та інтертексти мовні, причому останні можуть бути предметом дослідження і літературознавців, і лінгвістів, – лише варто уважно стежити, де закінчується інтертекст, а де починаються випадкові збіги, які не мають художньої функції та інформативності для інтерпретації тексту» [15, с. 44].

Інтертекстуальність забезпечує не лише фрагментарність, нелінійність, незавершеність постмодерного твору. Це основний спосіб існування гіпертекстуальності в друкованому художньому тексті. Гіпертекстуальність тлумачать як сукупність специфічних особливостей гіпертексту в презентації, структурованні й організації доступу до інформації, а сам гіпертекст – як реалію, що все більше входить у життя людини і стає однією з головних рис постмодерної епохи, змінюючи її традиційне уявлення про інформацію, руйнуючи лінійність та однозначність [2, с. 120].

Теорія інтертекстуальності може використовуватися в багатьох дисциплінах, але насамперед вона є категорією тексту і входить до складу загальної теорії тексту. Термін «інтертекстуальність» застосовується на позначення відношень між текстом, що розглядається, з іншими текстами, які можуть бути і художнього характеру, і нехудожнього. Інтертекстуальність виявляє тісний зв'язок з текстуальністю і є базовою у текстологічній теорії постмодернізму. Як центральна категорія тексту вона спонукає читача до діалога з текстом і його автором та виступає в ролі зв'язку тексту з іншими текстами за змістом, структурою, жанровими і стилістичними особливостями, знаковими висловлюваннями тощо. Багатомірна інтертекстуальність, що пов'язується зі здатністю постмодерністського художнього дискурсу вміщувати сконцентровану інформацію, відкриває надзвичайно великі інтерпретаційні можливості. Це досягається завдяки доступу до відповідних ресурсів поза текстом – в інших текстах та інших знакових системах, що сприяє реалізації міжтекстових зв'язків.

У художній літературі постмодернізму категорія інтертекстуальності творить фрагментований текст. Постмодерністський художній текст є гетерогенною структурою, що має вихід в інші тексти; це цілісна комунікативна, когнітивно-концептуальна й семіотична єдність, що позначена інтертекстуальними зв'язками. У такий спосіб створюється особливий семіотичний простір, у котрому культурні знаки співвідносяться з фоновими знаннями та специфікою мовної свідомості адресанта та адресата.

Текст у сучасній лінгвістиці потребує комплексного міждисциплінарного аналізу. Інтерес викликає вивчення і меж тексту, і його одиниць, категорій, законів зв'язності, а також типології текстів. Поняття інтертекстуальності розширює свої межі, змінивши уявлення про художні тексти як гомогенні структури, натомість запропонувавши їхнє розуміння як гетерогенних структур.

Перспективи подальших наукових досліджень: інтертекстуальний аналіз художніх текстів, що полягатиме у виявленні інтертекстем, визначенні їхнього зв'язку з претекстами, дослідженні авторських трансформацій і смислових приращень, визначенні системи образних засобів, що створюються інтертекстуальними фрагментами, та класифікації інтертекстем відповідно до типів міжтекстових зв'язків.

Література:

1. Андрухович Ю. Повернення літератури / Юрій Андрухович // Плерома 3'98. Мала українська енциклопедія актуальної літератури / упор. В. Єшкілев. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1998. – С. 14–21.
2. Білозуб А. Інтертекстуальність у художньому постмодерному дискурсі / Анастасія Білозуб // Лінгвістичні студії. – Вип. 23. – 2011. – С. 120–124.
3. Бразговская Е. Е. Текст культуры : от события к событию (логико-семиотический анализ межтекстовых взаимодействий) : [монография] / Елена Евгеньевна Бразговская. – Пермь : Изд-во Пермского гос. пед. ун-та, 2004. – 284 с.
4. Веселовский А. Н. Историческая поэтика / Александр Николаевич Веселовский. – М. : Высшая школа, 1989. – 408 с.
5. Габідулліна А. Р. Навчально-педагогічний дискурс : категоріальна структура та жанрова своєрідність : автореф. дис.... докт. філол. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова» / А. Р. Габідулліна. – К., 2009. – 30 с.
6. Женетт Ж. Структурализм и литературная критика // Фигуры : в 2 т. / Жерар Женетт. – М. : Изд-во имени Сабашниковых, 1988. – Т. 1. – С. 159–179.
7. Лотман Ю. Семіосфера : культура і взрив. Статті. Исследования. Заметки / Юрий Лотман. – СПб. : Искусство, 2000. – 704 с.
8. Мітосек З. Теорія літературних досліджень / Зофія Мітосек ; пер. з польськ. В. Гуменюк, наук. ред. В. Іванюк. – Сімферополь : Таврія, 2005. – 408 с.
9. Переломова О. С. Інтертекстуальність в українському художньому дискурсі : структурно-семантичний і стилістичний аспекти : автореф. дис. ... докт. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. С. Переломова. – К., 2010. – 34 с.
10. Петрова Н. В. Інтертекстуальність як обший механізм текстообрання : на матеріалі англо-американських коротких рассказів : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.19 / Петрова Наталья Васильевна. – Волгоград, 2005. – 395 с.
11. Риффатер М. Формальний аналіз і історія літератури / Майкл Риффатер // Новое литературное обозрение. – 1992. – № 1. – С. 20–39.
12. Смирнов И. П. Порождение интертекста : Элементы интертекстуального анализа с примерами из творчества Б. Л. Пастернака / Игорь Павлович Смирнов. – С-Пб. : Изд-во С.-Петербур. гос. ун-та, 1995. – 189 с.

13. Фатеева Н. А. Интертекст в мире текстов. Контрапункт интертекстуальности / Наталья Александровна Фатеева. – 3-е изд. – М. : КомКнига, 2007. – 282 с.
14. Чернявская В. Е. Интертекстуальное взаимодействие как основа научной коммуникации / Валерия Евгеньевна Чернявская. – С.-Пб. : Изд-во СПбГУЭФ, 1999. – 209 с.
15. Шаповал М. Интертекст у світлі рампи : міжтекстові та міжсуб'єктні реляції української драми : [монографія] / Мар'яна Шаповал. – К. : Автограф, 2009. – 352 с.

УДК 81'4 (811.111+161.2): 39

О. П. Демиденко,

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», м. Київ

МОВНІ РЕПРЕЗЕНТАНТИ АНІМАЛІСТИЧНИХ СИМВОЛІВ УКРАЇНОМОВНОЇ ТА АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУР

Статтю присвячено аналізу анімалістичних символів україномовної та англійської лінгвокультури. Особливу увагу авторки зосереджено на мовних структурах, які актуалізують смисл досліджуваних символів. На матеріалі лексикографічних джерел та міфопоетії проведено порівняльний аналіз слів-реалій та фразеологізмів як мовних репрезентантів анімалістичних символів, спільних для міфологічних уявлень представників досліджуваних лінгвокультур. Співставлення міфологічних реалій та образів фразеологізмів в українській та мовах проведено з урахуванням їх емотивності та асоціацій, що ними викликаються. Увага авторки зосереджена на специфіці реалізації емотивного потенціалу міфологічних анімалістичних реалій та лексем і фразеологізмів, що належать до їх денотативних полів у досліджуваних мовах і лінгвокультурах.

Ключові слова: анімалістичні символи, лінгвокультура, міф, реалія, символ, фразеологізм, лінгвосеміотика

LANGUAGE REPRESENTANTS OF THE ANIMAL SYMBOLS OF THE UKRAINIAN AND ENGLISH-SPEAKING LINGUISTIC CULTURES.

The article deals with the analysis of the animal symbols of the Ukrainian and English-speaking linguistic cultures. The author pays special attention to the language structures actualizing the meaning of the studied symbols. Such symbols found in myths, legends, fairy-tales and other folklore items are described with different language tools including nation-specific comparisons, metaphors, lexemes forming nation-symbolic worldview of the representatives of different linguistic cultures. The comparative analysis of the realia and phraseological units language tools representing the animal symbols found both in Ukrainian and English-speaking linguistic cultures has been made on the basis of the mythological beliefs of the representatives of such linguistic cultures. The symbols of bear, wolf, horse, cat, deer, pig, dog and snake have been analyzed according to their emotive perception by the representatives of the studied linguistic cultures reflected in the phraseological units and mythological literature. Special attention has been given to the mythological background of such associations. In conclusion the author emphasizes the importance of the interdisciplinary research in the area of linguo-semiotics and cultural linguistics for the development of anthropocentricity paradigm in modern linguistics.

Key words: animal symbols, linguistic culture, linguo-semiotics, myth, realia, symbol, phraseological unit.

ЯЗЫКОВЫЕ РЕПРЕЗЕНТАНТЫ АНИМАЛИСТИЧЕСКИХ СИМВОЛОВ УКРАИНОЯЗЫЧНОЙ И АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУР

Статья посвящена анализу анималистических символов украиноязычной и англоязычной лингвокультур. Особенное внимание автора сосредоточено на языковых структурах, актуализирующих смысл исследуемых символов. На материале лексикографических источников и мифопоэзии проведен сравнительный анализ слов-реалий и фразеологизмов как языковых репрезентантов анималистических символов, совместных для мифологических верований представителей исследуемых лингвокультур. Сопоставление мифологических реалий и образов фразеологизмов в украинском и английском языках проведено с учетом их эмотивности и вызываемых ими ассоциаций. Внимание автора обращено на специфику реализации эмотивного потенциала мифологических анималистических реалий, лексем и фразеологизмов, принадлежащих к их денотативным полям в исследуемых языках и лингвокультурах.

Ключевые слова: анималистические символы, лингвокультура, лингвосеміотика, міф, реалія, символ, фразеологізм.

Постановка проблеми. У парадигмі сучасних лінгвістичних наукових розвідок, орієнтованих на «представлення всіх аспектів буття людини через призму «мовної системи координат» [1, с. 17], особливої актуальності набувають міждисциплінарні дослідження, у фокусі яких, з-поміж іншого, знаходиться й світогляд людини як представника певної лінгвокультури, який формується під впливом національних, історичних, культурних чинників, а також з власного досвіду соціалізації особистості. У процесі спілкування людина найчастіше використовує символи, знакові для своєї лінгвокультури, які, на її думку, найдоречніше репрезентують й описують певне явище чи поняття. Дослідження мовних засобів опису таких символів, що є досить актуальним і цікавим з суто філологічної точки зору, має ще й практичну зумовленість у сфері міжкультурної комунікації. У ситуації інтеркультурного спілкування процес налагодження взаєморозуміння може бути ускладненим необхідністю пояснення образів і символів, значення яких не співпадають і можуть викликати різні, позитивні чи негативні, асоціації у представників різних лінгвокультур.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю проведення лінгвокультурологічних та лінгвосеміотичних розвідок, спрямованих на співставлення засобів мовної репрезентації символів, значущих для представників досліджуваних лінгвокультур з урахуванням їх емотивного потенціалу. Дослідження проводиться у парадигмі антропоцентричного підходу до вивчення мовних явищ при взаємодії семіотичних систем, зіставлення яких є актуальним для різноструктурних мов, таких як українська та англійська, з урахуванням їх етнокультурної своєрідності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика мовної репрезентації символів тісно пов'язана з тенденціями сучасних наукових пошуків у сфері фразеології, лінгвокультурології, лінгвосеміотики, теорії метафори, порівняльно-історичного та типологічного мовознавства. Серед науковців, які фокусували свою увагу на цих питаннях варто згадати Н. Д. Арутюнову, О. О. Барляєву, А. Вежицьку, М. І. Івасюту Д. Лакофф, Ч. Пірса, О. О. Селіванову, Дж. Серля, В. М. Телію та багатьох інших. Особливої уваги заслуговує категорія емотивності символів різних лінгвокультур, яка на цьому етапі є практично недослідженою сучасними філологами.

Метою цієї статті є порівняльний опис мовних репрезентантів деяких анімалістичних символів української та англійської лінгвокультури з урахуванням їх емотивності. З огляду на обмежений обсяг дослідження увагу буде сфокусовано